

DE BESTE LOVER OM DYR OG MENNESKER...

KRITIKK AV
MED LOV TIL Å PINE,
RUNE ELLEFSEN
(OSLO: INSPIRATOR FORLAG 2013)

Av Ainar Petersen Miyata

Ellefsen skriver om et vanskelig tema. Boken handler om dyrs status i samfunnet og deres rettsstatus. Rent deskriptivt er nok ikke dette så problematisk, men bokens grunnleggende premisser er normativt: Den eksisterende situasjonen er kritikkverdig. Dermed er Ellefsen allerede ute i et landskap der gjenstridige spørsmål om dyrs moralske status og forholdet mellom juss og etikk kaster lange skygger. Her forsøker han å trå forsiktig for å unngå anklagen om moralisering, men risikerer at leseren mister fotfestet idet polemiske ytringer likevel utgjør tekstens viktigste meningsinnhold. På tross – eller kanskje på grunn – av dette er boken slett ikke pinefull lesning. Boken gir et godt oversiktsbilde over dyrs, hovedsakelig produksjonsdyrs, status i Norge i dag. Alle som noen gang har nikkert seg enig etter utsagnet «norsk dyrevelferd er god», utfordres til å sette seg ned med denne boken for å finne ut av hva utsagnet egentlig betyr.

Den nye *Dyrevelferdsloven* anno 2009 er et viktig tema i *Med lov til å pine*. I § 3 av denne loven heter det at «dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker. Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger» (2009). Dette er store ord. Det er rimelig å anta at

loven bruker «egenverdi» som sammenfallende med betydningen av «iboende verdi», slik at betydningen blir: Dyr har en verdi i seg selv som fordrer moralske forpliktelser av oss, uavhengig av hva vi tror om eller hva vi vil med dem.

Det kan se ut som om myndighetene har lovfestet et radikalt positivt svar på det mest sentrale spørsmålet i hele dyreetikken: spørsmålet om dyrs moralske status. Men Ellefsen siterer daværende landbruks- og matminister Lars Peder Brekk som sier at dette «ikke vil ha noen dyrevelferdsmessige konsekvenser» (Ellefsen 2013:38). Videre ber

Ellefsen oss legge merke til formuleringen «unødige påkjenninger og belastninger». Påkjenninger og belastninger som påføres dyr må altså være «unødige» før de er lovstridige. Det er denne observasjonen som gir boken dens navn: *Dyrevelferdsloven* gir oss «lov til å pine» så lenge pinen ikke er unødig. Hvilken beskyttelse denne loven gir for dyr er derfor helt avhengig av hvordan begrepet om «unødige påkjenninger og belastninger» defineres. Da denne definisjonen uteblir, kan det se ut til at paragrafen som syntes å være så radikalt dyrevennlig ikke er mer enn tomme ord.

At det er et slags misforhold mellom myndighetenes framstilling av dyrevelferd og produksjonsdyrenes faktiske situasjon, er et viktig tema for Ellefsen. Her tegnes det et bilde der den offisielle linjen er at Norge har god dyrevelferd, mens realiteten er annerledes. Men for å kunne vurdere om det eksisterer et faktisk misforhold må vi ha en slags standard for hva som er «god dyrevelferd». Et tilfredsstillende svar på hva «god dyrevelferd» er vil nødvendigvis involvere en moralfilosofisk diskusjon om hvordan dyr bør behandles. Dette er et område Ellefsen – kanskje i frykt

for å virke moraliserende – kun berører overfladisk, men i underkapittelet «Etikken til den moderne dyrevernsbevegelsen» går han igjennom det teoretiske fundamentet til en bevegelse som har som mål å «avskaffe og forby husdyrnæringene» (2013:143). Denne bevegelsen forfekter et syn der dyr har rettigheter på samme måte som mennesker har det, og der opphevelsen av utnyttelse av dyr er et nødvendig mål. Tar man utgangspunkt i et slikt syn, er det ikke vanskelig å tenke seg at standarden for «god dyrevelferd» ikke er møtt i det norske samfunn i dag. Det er imidlertid klart at myndighetene, og folk flest, ikke har til hensikt å avskaffe og forby husdyrnæringene. Dette henger nok sammen med at synet om at dyr har rettigheter som er sammenlignbare med menneskers rettigheter også er et minoritetsstandpunkt. Det kan godt hende at det folk flest mener er god dyrevelferd er noe som stemmer fint overens med det myndighetene presenterer som «god dyrevelferd». For at Ellefsens viktigste poeng i diskusjonen om dyrevelferdsloven – at dyrevelferdsloven ikke nødvendigvis promoterer god dyrevelferd – skal gå igjennom, er han avhengig av at leseren kjøper det implisitte premisset at god dyrevelferd ikke er forenelig med hvordan produksjonsdyr behandles i dag.

Så godt som alle dyrerettighetsbevegelser har som grunnstein i sine teoretiske fundamenter at det er en grunnleggende likhet mellom mennesker og dyr. Ut fra denne likheten kan man argumentere for at det også er en grunnleggende likhet i rettigheter. Når jeg leser Ellefsens bok, har jeg følelsen av at ett viktig spørsmål aldri blir stilt: Hva med de grunnleggende *forskjellene* mellom mennesker og dyr? Blant disse forskjellene kan det hende man finner egenskaper som er relevante for hvordan de forskjellige passer inn i moralske system, og kan hende «lovlig pinepåføring» av dyr er helt forenlig med bildet man ender opp med etter en slik vurdering. Det at Ellefsen ikke stiller eller kommenterer dette spørsmålet er med på å gi teksten et polemisk preg: At dyr faktisk burde behandles på en radikalt annen måte enn de blir i dag er hele tiden antatt. Gyldigheten av denne antagelsen blir ikke diskutert, og dette er et klart retorisk grep. Kanskje spesielt tydelig blir dette i den idéhistoriske beskrivelsen av dyrevernsbevegelsen i Norge (2013: kap. 7), der endringen fra en retning opptatt av «å være snill mot dyrene» (2013:136) til en retning opptatt av dyrenes rettigheter fremstilles som en klar oppadgående utvikling, fra primitiv til opplyst – uten at dette argumenteres for.

Selv om jeg skulle ønske at Ellefsen hadde belyst temaene over, vil jeg skynde meg å si: Det at redegjørelsene i boken er farget av det jeg regner med er forfatterens eget

ståsted, er ikke nødvendigvis noe negativt. Den grunnleggende tanken om at noe er galt med dyrenes situasjon i samfunnet slik det er i dag og at dyrenes sak må kjempes, er limet som binder boken sammen.

Hvorfor skal du bry deg om å lese en bok som problematiserer dyrenes rettsstatus og deres plass i samfunnet? Jo, fordi du sannsynligvis er tilbøyelig til å være enig i den første setningen i Dyrevelferdslovens § 3: «Dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker». Oppfatningen om at dyr har en uavhengig verdi som pålegger oss moralske fordringer er et som forplikter oss til å undersøke dyrenes status i vårt samfunn. Og det å granske dyrenes status i samfunnet er det *Med lov til å pine* gjør best.

Min favoritt del av boken er kapittelet kalt «Dyrevelferd» og språkets makt». Her analyserer Ellefsen det han kaller «fire diskurser om dyrs status» (2013:76). Ut fra et datamateriale av egenutførte intervjuer av representanter for utvalgte organisasjoner og tekstdokumenter fra de samme organisasjonene plasserer Ellefsen organisasjonene inn under fire ulike diskurser om dyr, der ulike premisser om dyr og deres status er forutinntatt. Disse fire er «kritikkdiskursen», «reguleringsdiskursen», «dyrerettighetsdiskursen» og «dyreproduksjonsdiskursen». Ellefsens belysning av eksistensen av disse ganske klart adskilte diskursene er både oppsiktsvekkende og interessant. Jeg tror denne seksjonen har spesielt stor pedagogisk verdi: Innsikten i de ulike diskursene og deres premisser er viktig for å klargjøre hvor en selv står i debatten om dyrs status, og for å forstå hva folk en er uenig med faktisk snakker om.

Det er ganske så klart at *Med lov til å pine* er en bok som taler rettighetsdiskursens språk. Boken prøver å innta et nøkternt standpunkt, men lykkes kun delvis. Dette bør ikke skremme folk fra å lese den, for bøker som taler imot usynlig urett – altså urett som av folk flest ikke oppfattes som urett – kan vanskelig unngå å tale sin egen sak. De lider under en dobbel byrde: Først må de, uten å virke ekstreme eller gale, gjøre oppmerksom på og overbevise om at uretten finnes; deretter må de overtale folk til handling. Tøffere oppgave skal man lete lenge etter.

LITTERATUR

Ellefsen, R. 2013, *Med lov til å pine*, Inspirator forlag, Oslo
Dyrevelferdsloven 2009, *Lov om dyrevelferd*, [online], Lovdata
Tilgjengelig fra: <<http://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-97>>

Det er ganske så klart at *Med lov til å pine* er en bok som taler rettighetsdiskursens språk.